

УДК 378.147:343.83-043.61:343.982.6

DOI 10.32755/sjeducation.2023.01.052

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ МОЛОДШИХ ІНСПЕКТОРІВ-КІНОЛОГІВ ЗІ СПЕЦІАЛЬНИМИ СОБАКАМИ

Виноград Олександр Васильович, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри кінології,

Територіально відокремлене відділення

«Хмельницька філія Академії Державної пенітенціарної служби»

(31341, Україна, Хмельницька область, Хмельницький район,

ТГ Хмельницька, комплекс будівель та споруд № 9

e-mail alex_vynograd@ukr.net)

ORCID: 0000-0002-1520-9881

Доменюк Андрій Миколайович, старший викладач
кафедри кінології,

Територіально відокремлене відділення

«Хмельницька філія Академії Державної пенітенціарної служби»

(31341, Україна, Хмельницька область, Хмельницький район,

ТГ Хмельницька, комплекс будівель та споруд № 9

e-mail and.domenyuk@gmail.com)

ORCID: 0000-0002-1569-3108

Підготовка кінологів для системи виконання покарань додатково передбачає здійснення низки освітніх заходів, що спрямовані на вироблення практичних навичок у кінолога, який повинен використовувати службового собаку на високому професійному рівні, а для цього дуже важливо мати необхідний рівень знань і умінь. Актуальним залишається методичне супроводження підготовки кінологів зі службовими собаками до виконання поставлених завдань. У статті висвітлено особливості комплектування службовими собаками установ виконання покарань та слідчих ізоляторів ДКВС України. На основі проведеного аналізу нормативно-правової бази здійснення кінологічного забезпечення правоохоронних органів України щодо відбору службових собак для спеціальної служби та досвіду запропоновано критерії відбору службових собак до установ виконання покарань та слідчих ізоляторів ДКВС України для дресування за напрямом спеціальної служби з пошуку наркотичних засобів та психотропних речовин. Викладено вимоги до кінолога, зазначено перелік матеріально-технічного забезпечення та запропоновано режим та керівника проведення тренувальних занять. Розкрито сутність та зміст методики вироблення кінологами поведінкової реакції у собак на здобуття шуканого предмета, в основу якої покладено послідовність відпрацювання вправ кінологом зі службовим собакою з метою набуття практичних умінь дресувальника до підготовки собаки з пошуку наркотичних засобів та пси-

хотропних речовин. У контексті завдань, які визначені нормативними документами Мін'юсту України щодо професійної підготовки, запропоновані окремі аспекти підготовки кінологів зі службовими собаками в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах ДКВС України сприятимуть ефективній підготовці кінологічних пар за спеціалізацією в закладі освіти Державної кримінально-виконавчої служби України.

Ключові слова: *відбір, спеціальні собаки, установи виконання покарань, кафедра кінології, підготовка, дресирування собак.*

CERTAIN ASPECTS OF THE TRAINING OF JUNIOR INSPECTORS-CINELOGISTS WITH SPECIAL DOGS

Vynograd Oleksandr, PhD In Pedagogy, Associate Professor of the Department of Cynology, *Territorially Separate Branch "Khmelnyskyi branch of the Academy of the State Penitentiary Service" (complex of buildings and structures No. 9, Khmelnytsky district, Khmelnytsky region, 31341, Ukraine, e-mail alex_vynograd@ukr.net)*
ORCID: 0000-0002-1520-9881

Domeniuk Andrii, Senior teacher of the Department of Cynology, *Territorially Separate Branch "Khmelnyskyi branch of the Academy of the State Penitentiary Service" (complex of buildings and structures No. 9, Khmelnytsky district, Khmelnytsky region, 31341, Ukraine, e-mail and.domenyuk@gmail.com)*
ORCID: 0000-0002-1569-3108

The training of cynologists for the system of execution of punishments additionally involves the implementation of a number of educational activities aimed at developing practical skills in a cynologist who must use a service dog at a high professional level, and for this it is extremely important to have the necessary level of knowledge and skills. Methodological support for the training of cynologist with service dogs to perform the assigned tasks remains relevant. The article highlights the peculiarities of the staffing of service dogs in penitentiary institutions and remand detention centers of the State Criminal and Executive Service of Ukraine.

Based on the analysis of the regulatory and legal framework for the implementation of cynology support for law enforcement agencies of Ukraine regarding the selection of service dogs for special service and experience, the criteria for the selection of service dogs for penitentiary institutions and remand detention centers of the State Criminal and Executive Service of Ukraine for training in the direction of the special service for the search for narcotic drugs and psychotropic substances are proposed. The requirements for the cynologist are outlined, the list of material and technical support is indicated, and the mode and leader of the training classes are proposed. The essence and content of the

method of development by cynologists of a behavioral reaction in dogs to obtain the desired object is revealed, which is based on the sequence of practicing exercises by a cynologist with a service dog in order to acquire the practical skills of a trainer to prepare a dog to search for narcotic drugs and psychotropic substances. In the context of the tasks defined by the normative documents of the Ministry of Justice of Ukraine regarding professional training, the proposed separate aspects of the training of dog handlers with service dogs in penitentiary institutions and detention centers of the State Criminal and Executive Service of Ukraine will contribute to the effective training of cynology pairs by specialization in the educational institution of the State Criminal and Executive Service of Ukraine.

Key words: *selection, special dogs, penitentiary institutions, Department of Cynology, training, training of dogs.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. До основних цілей Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року віднесено, в тому числі формування ефективної моделі підготовки та діяльності персоналу органів і установ пенітенціарної системи [1].

З метою виконання поставлених завдань керівництвом Державної кримінально-виконавчої служби України (далі – ДКВС України) визначено завдання кінологічної служби, серед яких окремої уваги заслуговує: підбір, розстановка та навчання молодших інспекторів-кінологів, постійне вдосконалення їх професійної майстерності; організація розведення, вирощування, підготовки та використання службових собак у загальній системі охорони установ виконання покарань і слідчих ізоляторів; удосконалення методики підготовки і тактики застосування службових собак та інші [2].

У Територіально відокремленому відділенні «Хмельницька філія Академії Державної пенітенціарної служби» (далі – заклад освіти) у 2022 році вперше було розпочато підготовку молодших інспекторів-кінологів зі службовими собаками за напрямом спеціальні. Науково-педагогічні працівники кафедри кінології закладу освіти відзначають недостатній рівень відповідності службових собак вимогам підготовки службових собак до первинної професійної підготовки молодших інспекторів-кінологів, що своєю чергою не дозволяє в повному обсязі досягти всіх навчальних цілей, які зазначені в робочій освітній програмі.

Отже, з метою покращення якості освітнього процесу існує необхідність урегулювання питання з відбору та попередньої підготовки службових собак в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах ДКВС України перед направленням їх до закладу освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти підготовки кінологічного персоналу та дресирування службових собак у відомствах розглядалися в наукових роботах таких учених, як: А. О. Афанасьєв, Л. В. Була, О. Д. Богданюк, О. В. Виноград, С. В. Гайдук, В. С. Селюков, С. В. Серховець, В. П. Матвійчук, В. П. Руденко.

Проте поза увагою науковців залишаються питання щодо критеріїв відбору службових собак для спеціальної служби з пошуку наркотичних засобів та психотропних речовин та відпрацювання вправ з визначення поведінкової реакції собак на шуканий предмет.

Формування цілей статті є розгляд окремих аспектів підготовки молодших інспекторів-кінологів зі спеціальними собаками в ДКВС України.

Виклад основного матеріалу. В установах виконання покарань та слідчих ізоляторах ДКВС України за кожним молодшим інспектором-кінологом закріплюється один службовий собака, в разі службової необхідності за ним можуть бути закріплені і декілька собак. З метою набуття необхідних знань, умінь та навичок молодших інспекторів-кінологів зі службовими собаками направляють на первинну професійну підготовку до закладу освіти, оскільки використання в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах ДКВС України, не підготовлених, або підготовлених не за призначенням, які втратили свої робочі якості, а також хворих службових собак забороняється [2].

Молодші інспектори-кінологи відділів охорони установ виконання покарань, відділів режиму і охорони слідчих ізоляторів ДКВС України забезпечують виконання покладених на них службових завдань, пов'язаних з відбором, утриманням, підготовкою за відповідною спеціалізацією, тренуванням і використанням службових собак в установах виконання покарань і слідчих ізоляторах ДКВС України.

Комплектування штатної чисельності службовими собаками здійснюється за рахунок собак, вирощених у розплідниках установ виконання покарань та слідчих ізоляторів ДКВС України, придбаних безпосередньо у приватних осіб, через клуби службового собаківництва та/або кінологічні осередки, переданих безоплатно громадянами, організаціями, відомствами, а також приймання собак на баланс установ виконання покарань та слідчих ізоляторів ДКВС України від молодших інспекторів-кінологів, які бажають працювати із власними собаками.

Відбір, визначення придатності та перевірка підготовленості собак для службового використання, а також вибракування службових собак здійснюється комісією, склад якої затверджується наказом начальника установи виконання покарань та слідчого ізолятора ДКВС України. До складу такої комісії входять: голова комісії – заступник начальника установи виконання покарань, слідчого ізолятора ДКВС України; члени комісії – начальник відділу охорони установи виконання покарань, начальник відділу режиму і охорони слідчого ізолятора; бухгалтер та/або юрист-консульт, старший інспектор з кінології; молодший інспектор-кінолог, для якого проводиться відбір службового собаки; лікар ветеринарної медицини.

Основні вимоги до відбору службових собак для потреб правоохоронних органів України закріплено у відповідних нормативно-правових документах, що регулюють питання організації кінологічного забезпечення [3–7]. Враховуючи особливості функціонування установ виконання покарань та слідчих ізоляторів ДКВС України та досвід в кінологічному забезпеченні [8, с. 7–13], авторами запропоновано критерії відбору службових собак до подальшого його використання як спеціального, зокрема:

- робочі лінії кобеля й суки, які застосовувалися під час розведення цієї породи;

- відповідність стандарту породи (вівчарської – німецька вівчарка та бельгійська вівчарка, а також мисливської – лабрадор та спанієль), до якої вони належать;

- вік собаки від 11 до 18 місяців;

- мати міцний кістяк, добре розвинену мускулатуру, правильну поставу кінцівок, суху конституцію, здорові зуби, ножицеподібний прикус, добрі нюх, слух і зір, нормальний шерстний покрив з підшерском;

- вгодованість та фізичний розвиток, витривалість та швидкість;

- відсутність вад, хвороб і недоліків, що унеможливають їх використання;

- типологічні особливості поведінки собаки (холерик, сангвінік) з яскраво вираженими безумовними рефlekсами гри повинні виявлятися в пошуку й заволодінні апортувальним предметом;

- пошукова реакція поведінки;

- урівноваженість, стійкість до стороннього впливу, відсутність реакції на зовнішні подразники (поведінкова реакція на: темноту, сильні звукові та світлові подразники, автотранспорт, що рухається, скупчення людей, ходіння по драбині, висоту, гладку підлогу);

- лояльність до людей;

- соціалізована поведінка собаки.

Усі ці критерії визначення придатності собаки для дресирування слід оцінювати в стані спокою собаки, потім у русі, де необхідно приділяти увагу всім дрібницям і нюансам у поведінці собаки. Не існує собак, які мають лише переваги, без недоліків. Необхідно зробити збалансований аналіз, враховуючи переваги та недоліки.

Собаки, яким необхідні додаткові зусилля для вияву цих якостей, які мають вади, хвороби і недоліки, що унеможливають їх використання, які виявляють страх, активно оборонну реакцію, непередбачену поведінку, й ті, в яких орієнтувальна реакція перевищує інші, непридатні до дресирування.

Отже, запропоновані критерії відбору службових собак до подальшого їх використання як спеціальних собак є підґрунтям методики відбору службових собак як собак-детекторів з пошуку наркотичних засобів, психотропних речовин, вибухових матеріалів, зброї, набоїв та ін.

Закріплення закупленого, переданого службового собаки за молодшим інспектором-кінологом необхідно здійснити за 2 місяці до направлення до закладу освіти.

Проте, враховуючи вимоги наказу Міністерства юстиції України, на навчання за програмами первинної професійної підготовки особи рядового і начальницького складу направляються після призначення на посаду, але не пізніше двох тижнів з дати прийняття на службу (призначення на посаду) [9].

Тому необхідними умовами комплектування посад молодшими інспекторами-кінологами зі спеціальними собаками з пошуку наркотичних засобів та психотропних речовин, на нашу думку, повинні бути: бажання працювати зі службовими собаками за спеціалізацією; служба в органах та установах ДКВС України не менше 3 років; наявність професійної підготовки з розшуковим собакою; підготовка за напрямом службової кінології у відомчих закладах освіти Збройних сил України, Міністерства внутрішніх справ України (Державна прикордонна служба, Національна Гвардія, Національна поліція, Державна служба з надзвичайних ситуацій) та інших правоохоронних органів та відомств України.

У випадках, коли молодший інспектор-кінолог виявляє бажання працювати із власним собакою, про це він доповідає рапортом. Після ухвалення рішення про доцільність і необхідність використання цього собаки комісія визначає його придатність для спеціальної служби, проводить документальне оформлення приймання собаки та постановку його на забезпечення.

Протягом цього періоду закуплені, передані, власні собаки знаходяться під наглядом ветеринарного працівника. У разі необхідності їм роблять щеплення проти сказу та чуми, проводять дегельмінтизацію.

Дресування собаки починається через 3–5 днів після закріплення його за молодшим інспектором-кінологом. Протягом цих днів молодший інспектор-кінолог виявляє характерні особливості поведінки собаки та установлює правильний взаємозв'язок (контакт) із собакою. Розпочинаючи підготовку із дресування собаки, молодший інспектор-кінолог повинен знати його вік, стан здоров'я, умови, в яких він виховувався до цього, особливості його нервової системи, переваги реакції та ставлення до різноманітних подразників.

Для дресирування службових собак потрібно мати індивідуальний комплект спеціального спорядження: нашийник, шлею, короткий і довгий поводок, намордник, сумку для ласощів.

Необхідне матеріально-технічне забезпечення для дресирування: апортувальні предмети (2–3 штуки); вудка – жердина довжиною до 3 м із мотузкою; миски (3–5 літрів) та/або кошики для відпрацювання вправ з апортування; різноманітний багаж (до 10 штук); автотранспорт (2–3 одиниці); диференційна установка; нежилі і жилі приміщення; смуга перешкод.

Дресирування службових собак автори пропонують проводити не менше 2 разів на тиждень по 2 години в день згідно з місячним планом тренувального заняття, який складає старший інспектор з кінології відділу охорони установи виконання покарань, відділу режиму слідчого ізолятору. Керуючись планом тренувань службового собаки, начальник відділу охорони установи виконання покарань, начальник відділу режиму і охорони слідчого ізолятору розробляє графік тренувань. Проведення тренувальних занять покладаються на досвідчених молодших інспекторів-кінологів та/або старших інспекторів з кінології відділів охорони установ виконання покарань, відділів режиму слідчих ізоляторів ДКВС України (далі – фігурант).

Авторами запропоновано методику вироблення молодшими інспекторами-кінологами поведінкової реакції у собак на здобуття шуканого предмета.

Активна поведінкова реакція собаки – шкрябання, така поведінка найточніше означає місце схову джерела запаху. Кожному конкретному собаці спочатку характерний, відповідно до його темпераменту і індивідуальності, якийсь один із способів сигналізації. Іноді перевага одного із сигналів для цього собаки настільки очевидна, що є сенс залишити вибір за ним.

Сигнал потрібно розуміти як засіб комунікації молодшого інспектора-кінолога із собакою. Якщо молодший інспектор-кінолог дійсно розуміє свого собаку, вся його поведінка в комплексі вкаже йому на місце знаходження джерела запаху. Таке розуміння – це високий рівень підготовленості молодшого інспектора-кінолога.

Як варіант, миска на три-п'ять літрів, перевернута лежить на землі (бажано з піщаним ґрунтом), поряд з нею навпочіпки фігурант у руках із улюбленим апортом собаки. У декількох кроках перед ним дресирувальник притримує свого собаку, фігурант проводить зорову й акустичну мотивацію собаки апортом і у нього на очах накриває апорт мискою. Молодший інспектор-кінолог відпускає собаку. Собака кидається до миски. Слід розглянути можливі варіанти розвитку подій.

Собака намагається підняти миску носом, але молодший інспектор-кінолог притискає миску ногою, і йому це не вдається. Потім собака вимогливо гавкає, даючи зрозуміти, що бажає отримати апорт, коли і цей поведінковий акт не приносить результату, собака спантеличено замовкає і сідає перед молодшим інспектором-кінологом, виразно дивлячись йому в очі. І цей поведінковий акт не дає результату! Собака підходить до миски і, намагаючись зрушити її лапою, шкрябає, у цю ж секунду молодший інспектор-кінолог повинен підняти миску – підкріпити поведінку дачею апорту. При цьому потрібно хвалити собаку з максимально можливими емоціями.

Звичайно, події можуть розвиватися зовсім не в такому порядку, але це неважливо. Головне – дочекатися бажаної поведінки і вчасно її підкріпити. Іноді бажану поведінку доводиться провокувати, наприклад, замінюючи миску кошиком з металевих лозин, між якими собака може просунути лапу, чи злегка піднімаючи миску.

Надалі вправа виконується не на одній мисці, а на багатьох, під одну з яких за відсутності собаки ховається улюблений апорт. Тобто вирішуються відразу два завдання – виробляється сигнальна поведінка і, одночасно, пошукова поведінка. Отже, собака пошкрябав – віддали апорт. Але наступного разу дочекатися, поки собака шкрябне двічі, потім тричі і так далі. Згодом за інтенсивністю його шкрябання можна буде визначити рівень упевненості собаки у виявленні шуканого предмета.

Пропонуємо форми закріплення характерної поведінки собаки під час виявлення шуканого предмета. Регулярний успіх під час здобування (тобто задоволення потреб собаки, які виникли під дією цілеспрямованого мотивування) слугує не лише

базою для виникнення сигнального значення для собаки запаху шуканого предмета, але і є також рушійним фактором для утворення, закріплення і вдосконалення навичку пошуку шуканого предмета. Якщо це не буде враховуватись, то закономірною буде дія згасального гальмування. В результаті цього дії собаки з пошуку будуть здійснюватись завжди в слабкій формі, а тим більше не буде спостерігатись удосконалення виробленого навичку. Звідси випливає, що під час дресирування та наступного застосування службового собаки, а також – диференційної перевірки працездатності необхідно постійно закріплювати в собаки цей характер поведінки.

Виникнення в собаки мотиву (зацікавленості) у веденні пошуку безпосередньо пов'язане з достатнім збудженням (мотивуванням) собаки до пошуку. Тому достатньо багаторазово діяти на собаку різними видами мотивування для того, щоб він уже після декількох вправ зміг самостійно або з незначною підтримкою показувати необхідний характер поведінки під час виявлення шуканого предмета.

Необхідно забезпечити проведення регулярних інтенсивних вправ для закріплення характеру поведінки – позначення місця схову під час виявлення шуканого предмета, яка може змінюватись залежно від об'єктів, які оглядаються собакою.

У практичних умовах збільшується фізичне та психічне навантаження на службового собаку. При цьому, як правило, характерна поведінка собаки під час виявлення шуканого предмета може виявлятися у слабкій формі.

Формами закріплення характерної поведінки собаки під час виявлення шуканого предмета є:

- 1) надання можливості собаці оволодіти виявленим апортувальним предметом, який знаходиться в місці схову;
- 2) гра з апортувальним предметом;
- 3) заохочення командою «Добре» ласкавою інтонацією;
- 4) погладження (похлопування) по грудях собаки.

Перша та друга форми є основними для закріплення характерної поведінки (реакції здобування) собаки під час виявлення шуканого предмета, а третя і четверта – допоміжними.

Вищепераховані форми найбільш доцільно застосовувати в комплексі, тобто використовувати одночасно (або в поєднанні) декілька форм закріплення. Наприклад:

- погладжування собаки супроводжувати командою «Добре»;
- після того, як собаці буде надана можливість схопити виявлений предмет як об'єкт здобичі (причому в момент, коли собака схоплює предмет, доцільно застосовувати умовне заохочення командою «Добре») та утримувати його певний час, дресирувальник забирає предмет у собаки за командою «Дай» і заохочує собаку.

Надання можливості собаці схопити виявлений предмет як найбільш ефективної форми закріплення характерної реакції собаки під час виявлення та позначення місцезнаходження шуканого предмета.

Подібна форма закріплення може застосовуватись використанням таких способів:

- 1) підкидання предмета собаці, який у цей час виявляє характерну поведінку здобування на об'єкт (місце), де знаходиться шуканий предмет;

- 2) надання можливості собаці схопити прихований предмет. При цьому предмет як об'єкт здобичі закладається (приховується) до початку ведення пошуку собакою.

Під час першої спроби апортувальний предмет підкидається дресирувальником або фігурантом на контрольний об'єкт так, щоб собака зміг відразу схопити підкинутий предмет, але при цьому потрібно не допускати, щоб собака помічав момент підкидання предмета, тобто не бачив, звідки з'явився предмет. Також не менш важливим є те, щоб підкидання предмета здійснювалось саме в момент вияву собакою реакції здобування (шкрябання, усадка або укладання).

Необхідно зауважити, що цей спосіб потребує відповідного навичку в того, хто здійснює підкидання предмета, і повинен використовуватись лише в певних випадках, оскільки при хоча б одному підкиданні предмета на очах у собаки виникає значна ймовірність виникнення небажаного умовного рефлексу – собака після виявлення запаху шуканого предмета буде слідкувати

за дресирувальником або фігурантом, очікуючи підкидання предмета та не виявляючи позначення характерною поведінкою.

Під час використання другого способу, який є найбільш ефективний, у разі позначення собакою місцезнаходження шуканого предмета дресирувальнику необхідно відкрити об'єкт, в якому завчасно покладено шуканий предмет, та надати тим самим можливість собаці схопити виявлений предмет. Для більш міцного закріплення в собаки характерної поведінки під час виявлення предмет (здобич) може закріплюватись на гумовій стрічці, що при захваті зразка створює у собаки враження, що це жива здобич.

Крім вищерозглянутих форм закріплення, для більш ефективного закріплення характерної реакції поведінки собаки під час виявлення шуканого предмета також необхідно, щоб молодший інспектор-кінолог своїми діями сприяв вияву собакою необхідного позначення виявленого шуканого предмета.

Якщо собака на зосереджений пошук не виявляє контрольного об'єкта або не показує достатньо активного пошуку, то необхідно здійснити відповідне мотивування та повторно ввести в пошук. Для цього молодший інспектор-кінолог відводить собаку після сприйняття запаху від об'єкта (укриття), в якому знаходиться апортувальний предмет, і вільною рукою відкриває його та пересуває («оживляє») апортувальний предмет, що там знаходиться, для нашттовування собаки (оптичне мотивування). Одночасно молодший інспектор-кінолог діє на собаку відповідними командами голосом (акустичне мотивування). Після цього молодший інспектор-кінолог закриває контрольний об'єкт, а фігурант непомітно для собаки кладе його в ряд об'єктів, що оглядаються. Далі собака вводиться повторно в пошук. У випадку виявлення і позначення собакою контрольного об'єкта необхідно відкрити цей об'єкт та надати можливість собаці схопити апортувальний предмет.

При неактивній поведінці собаки під час позначення рекомендуються також певні можливості підбадьорювання собаки для вияву позначення.

Команди голосом, які повинні слугувати підтримкою для собаки під час позначення, необхідно подавати відповідним

тоном лагідно та підбадьорливо. Сила голосу повинна вибиратись такою, щоб у собаки після дії команди не загальмовувалась реакція здобуття виявленого предмета. Підвищений тон голосу, як правило, означає для собаки погрозу [10, с. 137].

Для того, щоб зберегти зацікавленість у собаки впродовж усього підготовчого етапу дресирування, необхідно на кожному занятті чергувати прийоми, що застосовуються, і дресирувати собаку за принципом – від простого до складного.

На поведінку собак під час підготовчого етапу з розвитку в собаки поведінкової реакції на здобуття шуканого предмета суттєво впливає навколишня обстановка, яка може відволікати собаку від виконання дій, що від нього потребують. З метою уникнення цього необхідно:

- первинне дресирування проводити за відсутності сильно діючих зовнішніх подразників;
- привчати собаку до безвідмовного виконання навичок за наявності сильних подразників, поступово ускладнюючи умови дресирування;
- своєчасно, залежно від поведінки собаки, застосовувати адекватне заохочення.

Основним завданням відпрацювання методики поведінкової реакції у собак на здобуття шуканого предмета є послідовний вплив умовними і безумовними подразниками молодшим інспектором-кінологом на собаку під постійним контролем фігуранта щодо вироблення в собаки безвідмовності у виконанні потрібних дій.

Успіх дресирування собак для спеціальної служби залежить від комплексу взаємопов'язаних факторів, але, на нашу думку, це – професійна майстерність молодшого інспектора-кінолога, який повинен бути обізнаним, енергійним, рішучим, наполегливим і водночас терпеливим у досягненні поставленої мети та виявляти творчу ініціативу у своїй роботі.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок цього напрямку. У статті на основі аналізу здійснення кінологічного забезпечення окремих правоохоронних органів у частині відбору службових собак до відомства та досвіду рекомендовано критерії відбору службових собак до подальшо-

го його використання як спеціального собаки в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах ДКВС України.

Запропоновано методика вироблення молодшими інспекторами-кінологами поведінкової реакції у собак на здобуття шуканого предмета до направлення до закладу освіти, що надасть можливість науково-педагогічним працівникам закладу скоротити час на відпрацювання підготовчих навиків щодо вироблення поведінкової реакції в собаки на шуканий запах.

Отже, враховуючи вищезазначене, можемо зробити висновки, що відбір службового собаки до спеціальної служби, підбір молодшого інспектора-кінолога та підготовка в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах ДКВС України сприятиме ефективній підготовці за спеціалізацією в закладі освіти, що в подальшому дозволить якісно виконувати завдання, визначені кінологічній службі керівництвом ДКВС України.

Перспективами подальших розвідок у цьому напрямку є висвітлення особливостей професійної підготовки молодших інспекторів-кінологів зі спеціальними собаками в ДКВС України.

Список використаних джерел

1. Про схвалення Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року та затвердження операційного плану її реалізації у 2022–2024 роках : розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.12.2022 № 1153-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1153-2022-%D1%80#Text> (дата звернення: 11.01.2023).

2. Про затвердження Інструкції з організації кінологічної служби в установах виконання покарань і слідчих ізоляторах : наказ Державного департаменту України з питань виконання покарань від 24 січ. 2004 р. № 18.

3. Про затвердження Інструкції з організації службової кінології в Національній гвардії України : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 05.08.2014 року № 772. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/RE29674> (дата звернення: 11.01.2023).

4. Про затвердження Інструкції з організації діяльності кінологічних підрозділів Національної поліції України : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 01.11.2016 № 1145. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/RE29674> (дата звернення: 11.01.2023).

5. Про затвердження Інструкції з організації кінологічного забезпечення в Державній прикордонній службі України : наказ Міністерств-

ва внутрішніх справ України від 26.03.2018 року № 234. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/RE31911> (дата звернення: 11.01.2023).

6. Про затвердження Інструкції з організації діяльності кінологічних підрозділів ДСНС : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 11.07.2018 № 597. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/RE29674> (дата звернення: 11.01.2023).

7. Про кінологічне забезпечення в Державній митній службі України : наказ Міністерства фінансів України від 10.03.2021 № 148. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/RE36187> (дата звернення: 11.01.2023).

8. Виноград О. В. Теоретичні основи дресирування службових собак : навч. посіб. Давидківці, 2022. 257 с.

9. Про затвердження Положення про проходження первинної професійної підготовки та підвищення кваліфікації особами рядового і начальницького складу Державної кримінально-виконавчої служби України : наказ Міністерства юстиції України від 26.12.2018 № 4091/5. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/RE32948Z> (дата звернення: 11.01.2023).

10. Виноград О. В. Основи службової кінології : навч. посіб. Хмельницький, 2011. 192 с.

References

1. Ukraine (2022), *On the approval of the Penitentiary System Reform Strategy for the period until 2026 and the approval of the operational plan for its implementation in 2022–2024*: order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated December 16, 2022, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1153-2022-%D1%80#Text> (accessed at 11 January 2023).

2. Ukraine (2004), *Instructions for the organization of cynological service in penitentiary institutions and pre-trial detention facilities*: the order of the State Department of Ukraine for the execution of sentences dated January 24, 2004, № 18, Kyiv.

3. Ukraine (2014), *On the approval of the Instructions for the Organization of Service Canine in the National Guard of Ukraine*: order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine dated August 5, 2014, available at: <https://ips.ligazakon.net/document/RE29674> (accessed at 11 January 2023).

4. Ukraine (2016), *On the approval of the Instructions for organizing the activities of canine units of the National Police of Ukraine*: order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine dated November 1, 2016, available at: <https://ips.ligazakon.net/document/RE29674> (accessed at 11 January 2023).

5. Ukraine (2018), *On the approval of the Instructions for the organization of canine support in the State Border Service of Ukraine*:

order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine dated March 26, 2018, available at: <https://ips.ligazakon.net/document/RE31911> (accessed at 11 January 2023).

6. Ukraine (2018), *On the approval of the Instructions for organizing the activities of canine divisions of the State Emergency Service* : order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine dated July 11, 2018, available at: <https://ips.ligazakon.net/document/RE29674> (accessed at 11 January 2023).

7. Ukraine (2021), *On cynology support in the State Customs Service of Ukraine* : order of the Ministry of Finance of Ukraine dated March 10, 2021, available at: <https://ips.ligazakon.net/document/RE36187> (accessed at 11 January 2023).

8. Vynohrad, O. V. (2022), *Theoretical basis of training service dogs : manual*, Davydkivtsi.

9. Ukraine (2018), *On the approval of the Regulation on the completion of initial professional training and professional development by members of the rank and file of the State Criminal and Executive Service of Ukraine* : order of the Ministry of Justice of Ukraine dated 26.12.2018, available at: <https://ips.ligazakon.net/document/RE32948Z> (accessed at 11 January 2023).

10. Vynohrad, O. V. (2011), *Basics of service cynology : manual*, Khmelnytskyi.